

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ

Т. Г. Детюк,
аспірант, Національний аграрний університет

У статті досліджено проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

ВСТУП

Проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату завжди знаходились у центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що інвестиції стосуються найближчих основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу держави з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Враховуючи стан економічного потенціалу й обмежені внутрішні інвестиційні можливості впродовж всього періоду трансформації економіки, наша держава намагається створити сприятливі рамкові умови для розвитку інвестиційної сфери, зокрема, шляхом проведення відповідної податкової політики.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Про необхідність проведення широкомасштабної податкової реформи в Україні фахівці ведуть мову вже не один рік.

Адже на сьогодні в сфері оподаткування в Україні діє близько 2000 нормативно-правових актів із численними змінами та доповненнями. Крім того, на розгляді у Верховній Раді України нині перебуває близько 400 законопроектів, які стосуються питань оподаткування.

Така громіздка правова база зовсім не сприяє ефективному розвитку суб'єктів господарювання, забезпеченню інвестиційної привабливості України.

Сьогодні мета податкової реформи — не просто наведення ладу в окремій сфері, а й забезпечення конкурентоздатності економіки України, перехід на інвестиційно-інноваційну модель розвитку, посилення соціальної орієнтованості економіки держави.

РЕЗУЛЬТАТИ

Що стосується податку на прибуток підприємств, то у проекті Податкового кодексу його реформування здійснюється у тих найважливіших напрямках, які закладено у Концепції реформування податкової системи України з урахуванням запровадження інвестиційно-інноваційних стимулів, забезпечення надійних надходжень цього податку до територіальних бюджетів та зменшення податкового тиску.

У проекті Податкового кодексу визнання доходів та витрат з метою визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток здійснюється за методом "нарахувань", передбаченим відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу. Витрати визнаються витратами того звітного періоду в якому визнано доходи, для отримання якого вони здійснені. Попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг не визнається витратами (доходами).

З метою достовірного визначення розміру витрат та дати їх виникнення платники податку визначають собівартість продукції (робіт, послуг) та ведуть облік запасів за правилами встановленими відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Також проектом Податкового кодексу надається нове визначення терміна "витрати". Витрати — обґрунтоване та документально підтвержене зменшення активів або збільшення зобов'язань платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюване як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Під обґрунтованими розуміються економічно виправдані витрати, оцінка яких виражена в грошовій формі.

Що стосується порядку врахування від'ємного значення об'єкта оподаткування у результатах наступних податкових періодів, то він залишився аналогічним до діючого законодавства^{*}.

Інвестиційно-інноваційна складова реформування цього податку забезпечується посиленням стимулюючої ролі амортизації в оновленні основних засобів, яке полягає у тому, що для об'єктів основних засобів, які формують активну частину капіталу, може застосовуватися пришвидшена амортизація за будь-яким з діючих методів, який самостійно може обиратися підприємством та не може змінюватися протягом діяльності платника.

Крім цього, зазначеним розділом встановлено 20-ти відсоткову (знижену) ставку до об'єкта оподаткування, інвестованого у звітному періоді на придбання нових основних засобів класифікаційних груп 4 (машини та обладнання), 5 (транспортні засоби, крім легкових автомобілів) та 6 (інструменти, прилади, інвентар, меблі), що в подальшому використовуються не менше 1 року.

Отже, зазначена норма направлена в першу чергу для створення сприятливих умов для прискореного оновлення основних фондів, а також підвищення фінансової зацікавленості суб'єктів господарювання у здійсненні інвестицій в основний капітал шляхом надання податкових знижок.

Разом з цим розділом III Кодексу встановлено, що витрати, здійснені платником податку відповідно до інвестиційних проектів, схвалених Комісією з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів при Кабінеті Міністрів України, на будівництво (створення) або поліпшення капітальних активів, які після закінчення будівництва передані у державну власність чи власність територіальних громад (без подальшої приватизації), враховуються у зменшення податкових зобов'язань з податку на прибуток такого платника податку у сумі, що дорівнює сумі таких витрат

* Відповідно до діючого законодавства, у разі, якщо об'єкт оподаткування платника податку з числа резидентів за результатами податкового року має від'ємне значення об'єкта оподаткування (з урахуванням суми амортизаційних відрахувань), сума такого від'ємного значення підлягає включенню до складу валових витрат першого календарного кварталу наступного податкового року.

та не перевищує 80 відсотків від суми податкового зобов'язання, нарахованого за результатами звітних (податкових) періодів, наступних за періодом, в якому здійснена така передача.

Підтвердження факту передачі закінчених будівництвом об'єктів у державну власність чи власність територіальних громад (без подальшої приватизації) платниками, які реалізують зазначені інвестиційні проекти, за поданням обласних державних адміністрацій чи Ради Міністрів Автономної Республіки Крим надає Комісія з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів при Кабінеті Міністрів України.

Проектом Податкового кодексу України передбачається надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту, що надається на період виконання інвестиційного (інноваційного) проекту (програми), але не більше ніж на три роки шляхом відстрочення податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, нарахованих з прибутку від діяльності суб'єкта господарювання у межах виконання інвестиційного (інноваційного) проекту (програми) в загальному порядку.

Проценти за користування зазначеним кредитом нараховуються на суму податкового зобов'язання з цього податку, яку необхідно сплатити за відсутності зазначеного відстрочення, у розмірі 50 відсотків облікової ставки Національного банку України (на сьогодні облікова ставка НБУ складає — 8,5 відсотків), розрахованої за кожний день користування кредитом, та сплачуються щомісяця.

По податку на прибуток підприємств у проекті цього розділу також передбачені норми, спрямовані на стимулювання енергозбереження.

У проекті Кодексу пропонується врегулювання проблем оподаткування операцій з фінансового лізингу, які на думку розробників, дозволять надати нових стимулів цій формі інвестування.

Відтепер платіж за користування майном згідно із договорами фінансового лізингу (оренди) (без урахування частини лізингового платежу, що надається у рахунок компенсації частини вартості об'єкта фінансового лізингу) розглядатиметься як проценти, аналогічні процентам банківської установи, причому при формуванні доходів і витрат будуть застосовуватися правила звичайної ставки за процент та обмеження щодо недопущення "тонкої капіталізації".

Під час опрацювання проекту Податкового кодексу України враховувалися вимоги щодо приведення норм українського податкового законодавства у відповідність до ос-

новних положень європейського законодавства, зокрема, у сфері оподаткування податком на додану вартість, справляння акцизного збору. При цьому пріоритетною сферою в області адаптації податкового законодавства, в якій в першу чергу були сконцентровані зусилля розробників проекту Податкового кодексу, в якій в обов'язковому порядку має забезпечуватися приблизна адекватність проектів нормативно-правових актів України законодавству ЄС, є непряме оподаткування, насамперед, податок на додану вартість.

Як відзначили представники наукових кіл, які здійснили експертизу розділів проекту, одним з найбільш вдалих в проекті Податкового кодексу є розділ "Податок на додану вартість", виписаний з урахуванням Директиви Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість, оскільки він є найбільш адаптований до європейського законодавства. У цьому розділі проекту знайшли своє відображення ряд важливих моментів реформування системи оподаткування цим податком в частині відповідності вимогам вказаної Директиви.

Зокрема, у проекті Податкового кодексу передбачено норми щодо ведення платниками податку на додану вартість реєстру отриманих та виданих податкових накладних на паперових носіях або в електронному вигляді (за його вибором).

Відповідно до проекту Податкового кодексу України разом з поданням податкової звітності за відповідний звітний період платник податку надає органу державної податкової служби копію записів у реєстрах, виданих та отриманих податкових накладних за цей період в електронному вигляді. Орган державної податкової служби розробляє та розміщує на своїй офіційній сторінці (веб-сайті) в глобальній мережі передачі даних (Інтернет) програму ведення обліку записів у Реєстрах, виданих та отриманих податкових накладних в електронному вигляді та забезпечує її безкоштовне розповсюдження (включаючи необхідні зміни та доповнення) шляхом надання доступу до копіювання такої програми як через Інтернет, так і шляхом запису на магнітні носії інформації платника за його запитом.

Слід зазначити, що ДПА України було відпрацьовано принципові пропозиції щодо впровадження Єдиного реєстру податкових накладних та впровадження електронного контролю за обігом податку на додану вартість.

Державна податкова адміністрація України було видано наказ від 17.03.2008 р. № 159 "Про внесення змін до податкової звітності з подат-

ку на додану вартість", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.03.2008 р. за № 224/14915, який набуває чинності з 30.03.2008. Таким чином, декларація за березень 2008 року подається з додатком "Розшифровки податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів".

Наказ розроблено відповідно до Закону України "Про податок на додану вартість", з урахуванням змін і доповнень, внесених Законом України від 28.12.2007 р., № 107-VI "Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України", та на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.02.2008 р. № 262-р "Про заходи щодо удосконалення системи адміністрування податку на додану вартість" з метою забезпечення своєчасного і повного відшкодування податку на додану вартість, скорочення термінів проведення та кількості документальних перевірок з питань достовірності нарахування бюджетного відшкодування.

Створення Єдиного реєстру податкових накладних надасть можливість автоматизації процесів збору та аналізу інформації про рух сум податку в розрізі контрагентів та впровадження електронного контролю за обігом податку на додану вартість.

Відповідно до положень Директиви Ради 2006/112/ЄС Державичлени відповідно до встановлених ними умов мають дозволяти подання певних відомостей та декларацій електронними засобами й можуть вимагати використання електронних засобів. Отже, положення проекту Податкового кодексу щодо подання платниками податку електронними засобами певних відомостей та декларацій не суперечать законодавству ЄС та сприятимуть своєчасному відшкодуванню податку на додану вартість і виключення можливості умисного незаконного відшкодування цього податку.

У проекті Податкового кодексу передумови інвестиційної привабливості створюються шляхом встановлення у проекті податкового Кодексу скороченого терміну відшкодування податку на додану вартість (за результатами двох звітних періодів) для платників, що мають значні інвестиційні витрати.

У розділі XVIII "Прикінцеві перехідні положення" пунктом 11 передбачено поступове зниження ставок податку на додану вартість:

- до 31 грудня 2008 року ставка податку становитиме 19 відсотків;
- з 1 січня 2009 року до 31 грудня 2009 року включно — 18 відсотків;
- з 1 січня 2010 року — 17 відсотків.

Зниження ставок податку на до-

дану вартість серед інших переваг покликано забезпечити інвестиційну привабливість економіки України.

У розділі XVII "Спеціальні режими оподаткування" України з метою стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, для суб'єктів спеціальних (вільних) економічних зон, де запроваджено режим спеціальної митної зони, запропоновано новий механізм стимулювання інвестиційної діяльності, який відповідає вимогам Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур системи угод (м. Кіото).

Зокрема, передбачено особливий порядок сплати ПДВ при переміщенні через межі СЕЗ передбачених інвестпроектів товарів (відповідно до визначення СЕЗ як території, що знаходиться поза межами митної території України), за винятком транспортних засобів, підакцизних товарів та товарів 1-24 груп за УКТ ЗЕД.

Для суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційні проекти на територіях пріоритетного розвитку, пропонується запровадити нові принципи податкового стимулювання інвестиційної діяльності у регіонах, виходячи зі стандартів Угоди про субсидії та компенсаційні заходи системи угод ГАТТ/СОТ. Зокрема, передбачено:

— вексельну форму сплати ПДВ при імпорті устаткування, обладнання та комплектуючих до них (строк погашення векселя 90 днів, який Кабмін має право продовжувати в залежності від технологічних особливостей конкретного виробництва);

— зарахування на спецрахунки, відкриті в територіальних органах Держказначейства, 50% суми нарахованого податку на прибуток, протягом 5 років з моменту отримання першого прибутку від реалізації інвестиційного проекту та з цільовим використанням отриманих коштів;

— можливість надання місцевими органами влади додаткових пільг з податків (зборів, обов'язкових платежів), які зараховуються до відповідних місцевих бюджетів, крім податку з доходів фізичних осіб;

— загальна сума податкових пільг не повинна перевищувати суму інвестицій, фактично внесених суб'єктом ТПП у реалізацію інвестиційного проекту.

Пільговий податковий режим поширюватиметься на території міст і районів зі статусом ТПП за умови, що на таких територіях протягом трьох років поспіль:

— середньомісячний розмір заробітної плати складає не більше 85% від середнього рівня по Україні,
— рівень безробіття перевищує 110% від середнього показника по Україні.

Запропоновані у проекті Податкового кодексу норми щодо засто-

сування спеціального режиму оподаткування технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств повністю відповідають особливостям, передбаченим у діючому Законі України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків".

Стосовно норм, що регулюють справляння податку на доходи фізичних осіб, то у проекті Кодексу передбачається удосконалення системи оподаткування пасивних доходів з метою стимулювання інвестиційної діяльності, а саме: запровадження однакових умов оподаткування процентів на банківських рахунках та дивідендів, а також зниження ставки оподаткування дивідендів з 15 до 5 відсотків.

Розробка та прийняття Податкового кодексу України є логічним та необхідним кроком в процесі реформування податкової системи України, котрий дозволить усунути недоліки окремих норм податкового законодавства, виключити їх вільне трактування, спростити адміністрування податків та виконання суб'єктами господарювання обов'язків із їх сплати.

Слід відзначити, що прийняття Податкового кодексу України має забезпечити перехід від суто фіскальної функції системи оподаткування України до використання цієї системи як інструмента стимулювання підприємницької активності, особливо у сферах модернізації виробництва, технічного переоснащення економіки, її інноваційного спрямування та швидкого підвищення конкурентоспроможності економіки.

Однак вирішити всі питання створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності лише завдяки податковому стимулюванню не можливо.

Виходячи з сучасного стану вітчизняної економіки, в якій значна частина підприємств з різних причин працює нерентабельно, дуже актуальною є проблема для оздоровлення ділової активності підприємств.

Ключовим завданням в цьому плані є розширення сегменту ефективно функціонуючих власників. Державними регуляторами цього процесу повинні стати більш досконалі правова основа та практика банкрутства підприємств, які повинні забезпечити недопущення нераціонального використання активів, навмисного доведення до банкрутства тощо.

Для розвитку конкурентного середовища необхідно чітко визначити правила цивілізованої поведінки учасників ринку, зокрема вдосконалити законодавчо-нормативну базу, інституціональну структуру, систему оцінки їх дотримання. Вхідження до ринку, вирішення питань отримання кредитів, проведення ділових конкурсів (тендерів) мають стати

прозорими, очищеними від корупції.

Актуальним для України є завдання суттєвого покращення інвестиційного клімату, широкомасштабного залучення в інвестиційний процес заощаджень громадян України, державне стимулювання кредитування інноваційних проектів банками, активне залучення в цю справу іноземних інвесторів. Потрібно розробити дієві механізми припинення практики відмивання грошей, їх відтоку за кордон, створити умови для репатріації капіталу.

Для прийняття раціональних державних рішень стосовно пріоритетних напрямів інноваційного розвитку країни необхідно провести всебічний технологічний аудит вітчизняних підприємств, визначити потенціалні їх можливості і необхідні потреби для підвищення інноваційної активності.

Наявність об'єктивної інформації про інноваційний стан підприємницького сектору дозволить визначитися на різних рівнях державного управління стосовно прийняття більш обґрунтованих заходів, зокрема щодо покращення інноваційного менеджменту, формування інформаційної інфраструктури, розвитку диверсифікованого ринку послуг тощо.

Так, наприклад, існування банку даних про інноваційний стан підприємницьких структур Японії дозволило посилити стимулювання інноваційної діяльності фірм, обкладаючи їх додатковим податком на відсталі технології.

ВИСНОВОК

Таким чином, необхідно зазначити, що політика держави по відношенню до інвесторів повинна орієнтуватися в стратегічному плані на створення загальноекономічних умов їхньої діяльності, а в тактичному — на використання прямих інструментів державної підтримки.

Література:

1. Податковий Кодекс України Проект (14.05.2002).
2. Наказ ДПА України від 17.03.2008 р., № 159 "Про внесення змін до податкової звітності з податку на додану вартість", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.03.2008 р. за № 224/14915.
3. Закон України 3.04.1997 № 168/97-ВР "Про податок на додану вартість", з урахуванням змін і доповнень.
4. Закон України від 28.12.2007 р. № 107-VI "Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України".
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.02.2008 р. № 262-р "Про заходи щодо удосконалення системи адміністрування податку на додану вартість".